

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 20.

VIDEM, 1.-15. OKTOBRA 1951.

UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine

Leto II. — Štev. 26

Naročnina: letna 350.— lir, 6 mesečna 180.— lir.

Naša obletnica

Starček, ki je že izčrpal svojo življenjsko silo, se rad ustavi ob večeru svojega življenja, da se oziroma nazaj po svoji življenjski poti. Mladenci pa, ki mu v žilah polje še mladostna sila, gre naprej, proti svojemu cilju, ne da bi si dal takško časa, da bi se ozrl nazaj in iz d. 2. večih izkušenj črpal nauk za bodočnost.

Tudi mi smo mladi, polni življenjske sile, ki nas sili naprej po naši poti. Toda danes je vseeno potrebno, da s preudarnostjo brzamo svojo neučakanost in pregledamo naše dosedanje delo.

Priča je leto dni, od kar je naš list prvič izšel in danes smo močnejši in večji. V polni meri se zavedamo našega poslanstva in naše poti, na kateri so nas obmetavali z obema rokama z lažni in obrekovanji, ne da bi se jim posrečilo, da bi nas umazali. Vsak lahko ponovno pregleda vse, kar smo zapisali in ugotovili, da smo ostali vedno zvesti naši zastavi, pod katero se borimo za izboljšanje življenjskih pogojev našega ljudstva.

Nas glas se ni morda izgubil kje med gorami in odmeval samo od strmih pobočij nad našimi dolinami, ampak je prišel tudi v ravnino in daleč naokoli je vzbudil zaspance ter jim nesel na uho tožbe o bedi našega ljudstva.

Sedaj nas ne more nihče več prezreti in tisti problem, ki so ga nekoč hoteli omejiti samo na Nadiško dolino, se je sedaj razširil na vso Beneško Slovenijo, vse do tja, kjer živijo ljudje, ki so po krvi in rodu Slovenci.

Najprej je »L'Italia«, glasilo kardinala Schusterja, razširilo proučevanje problema beneških Slovencev do Terske doline. Za časa volivne kampanje pa je demokrščanski glasilo napravilo posebno izdajo za Slovence v Nadiški in Terki dolini.

Prvič se je zgodilo, da so Benešani iz Terske doline sestavili naborni manifest v svojem materinskem jeziku, da so ga dali natisniti in so ga nalepili na zidove svojih domov.

Vedno češče se dogaja, da se obračajo ljudje na nas in nas opozarjajo na to ali ono stvar, ali da preko našega lista odkrijejo, kadar ni kaj v redu. Tako smo lahko odkrili velike sleparje, ki jih je povzročal »Državni zavarovalni zavod za nesrečo na delu na škodo naših ljudi«, kakor smo odkrivali manjše pomanjkljivosti, ki se dogajajo v okviru posameznih občin naše dežele.

Svoj glas smo razširili potem tudi do bratov v ravnini, s katerimi nas vežejo gospodarske, zemljepisne in krvne vezi, saj se nahajajo Furlani v prav takem položaju zapuščnosti, kot mi. Vezi z njimi bodo postale vedno trdnejše, saj nas druži ista enotna borba.

V tem letu pa smo doživelji tudi hujše stvari.

Nameravali smo tiskati naš časopis v Vidmu, toda v zadnjem trenutku ni imel tiskar dovolj poguma za to delo. Ali naj go s tožbo prisilimo, da se drži pogode? Ne! Za to je odgovorna tista oblast, ki mu ne jamči oprostitev pred strahom in ki je odgovorna tudi za vse eventuelne lojavščine tistih fašistov, ki se vedno bodo postavljajo na noge.

Prav tako ne moremo postopati proti časopisnemu prodajalcu, ki je sabotiral naš list, ker ni kriv on, pač pa tisti, ki mu je grozil in ga prisilil, da ni razstavil našega časopisa in mu torej ni dovolil, da bi delal po lastni svobodni volji.

To je zopet dokaz, da je demokracija v Italiji samo zagrinjalo, saj katerim se skrivajo mlajške oblike dvajsetletne fašistične diktature.

Mi pa vztrajamo neustrašni v svoji borbi, ker nam vse te stvari vlivajo naših sil, saj se borimo prav proti tem in podobnim krivicam. Čim večje bodo tekrivice, tem odločnejša bo naša borba, dokler ne bodo spoznali tudi bojažljive, ko bodo videli, da so jih prejeti za vrat, da se je treba združiti za uspešno obrambo!

Potovanje v novi svet

De Gasperi si je vzel nekaj dni dopusta in edpotoval na parniku »Queen Elizabeth« v Ameriko. Tisti, ki so upali, da bo tam tudi ostal, so bili razočarani, ker si je naš ministrski predsednik kupil povratno karto.

Upali smo, da bo o povratku prinesel vsaj kokšno gospodarsko pomoč, pa tudi ta iluzija je šla v nič. Zdi se namreč, da je dosegel samo vojaško pomoč. To pomeni, da, ko bomo zopet novo vojno, bo imela Italija toliko oroožja, da ne bo oborožila samo mladeniče, ampak bo lahko vpoklicala tudi stare ljudi.

Če je to res, potem bi De Gasperi napravil bolje, da bi cestal v Rimu.

Fašistična vzgoja

Tudi letošnje šolsko leto se je začelo ne da bi v vsej naši deželi odpri了解no samo solo s slovenskim učnim jezikom. Tako se morajo naši otroci učiti samo v državnem, to je v italijanskem jeziku in jim je onemogočen pouk v materinski. Ta položaj je vnebovijoča krivica. Logično je da je potreben poznati uradni jezik države, v kateri živimo, prav tako pa je naravno, da se solarji naučijo tega jezika, ki so ga več ali manj dobro govorili njihovi predniki in starši. Kako bi izgledalo, če bi otroci iz naših krajev ne razumeli več jezika, ki so ga govorili njihovi dedje? Prav to pa je tisto, kar hoče doseči vlada: ona bi rada odstujila otroke od staršev!

Sole po naših vases morajo biti dvojezične. Pouk naj se vrši v slovenščini, obenem pa naj se otroci naučijo tudi italijanščine. Poleg moralnih so tudi didaktični in praktični razlogi, ki narekujejo tak postopek.

Otrok se bo lahko naučil pravilnega izražanja samo v svojem materinskem jeziku s tisto naravnostjo, ki je potrebna da obvlada svojo učno snov. Nikakor ni mogoče dobro napisati šolsko načelo, kadar otroku manjka izrazov in besed, ker se mora izražati v tujem, njemu nepoznanem jeziku.

Tudi praktični razlogi narekujejo ustavitev takih šol v Beneški Sloveniji. Kje si bodo poiskali v bližnji prihodnosti naši možje zaslужka? V Italiji imamo skrajno prenaselenost, po drugi strani pa je tisto, kar nam nudi zemlja, mnogo premalo. Zato v Italiji ni mnogo možnosti za zaposlitev, medtem ko imamo onemoranje mnogo več zemlje za manjše štivo prebivalcev. Ko bodo odnosi z obmejnimi državami bolj prijateljski, bodo naši ljudje lahko zopet šli na Kranjsko in v Slavonijo. Ta pot jim je že dobro znana, ker so tam iskali dela in zaslужka že generacije naših prednikov. Ali bi ne bilo težko in nesmiseln, ko bomo zopet krenili v tisto smer, pa se ne bi mogli več razumeti z brati, ki so istega jezika in istega rodu?

Nojejo nam dati slovenski šol z izgovorom, da jih ljudstvo ne mara. To je čisto navadna laž, ker ustanovitev takih šol sploh še ni bila v načrtu in poleg tega je treba previdno pokazati dejanski položaj. Tu ne gre za to, da se nočemo učiti italijanščine. Tudi italijanščina mora ostati učni predmet na naših šolah, ker nam je kot italijanskim državljanom nujno potrebna. S tem se tudi ne odgovorno Italijankemu državljanstvu, niti ne bomo zaradi tega zapustili naših krajev, v katerih smo rojeni in kjer smo zrasli, da bi odšli preko meje. Vsaka naša manjšina ima pravico do šolskega pouka v svojem jeziku in pri tem ni potreba, da bi izgubila kakšne kolikor pravice.

Ali niso beneški otroci, ki so v Dignškem domu v Gorici, šli tja zato, da bi se naučili slovenščine in da bi v slovenskem jeziku dokončali svoje študije? Trenutok ni niti malo, niti niso iz ene same doline, ampak iz vse Beneške Slovenije. To pomeni, da obstaja tudi v videmski

pokrajini slovenska narodna manjšina, ki se noče odpovedati svojim pravicam. Ce bi oblasti količaj spoštovale in upoštevale pravice te narodne manjšine, bi morale omogočiti otrokom, ki morajo zdaj študirati v Gorici, da bi se lahko izobraževali v naši pokrajini in ne bi bili prisiljeni hociti tako daleč od svojega doma. Na vsak način pa hočejo omestiščiti število beneških otrok, ki obiskujejo slovenske šole in zavode prav s tem, da so tudi zavodi daleč. Mogo je namreč takih otrok, ki se nočejo ali ne morejo oddaljiti od svoje družine in so zato prisiljeni obiskovati šole z italijanskim učnim jezikom.

Že dejstvo samo pa, da obiskujejo beneški otroci slovenske šole v Gorici postavlja na laž trditev, da beneški Slovenec nočejo šol v svojem materinskem jeziku.

Poleg pravih beneških Slovencev pa imamo v videmski pokrajini tudi Slovence v Kanalski dolini, za katere bi bilo treba tudi odpreti šole v materinskem jeziku.

Dokler pa bodo prisiljeni otroci iz teh krajev hoditi v goriške šole, sta neizpodbitni dve dejstvi: prvo, da so otroci, ki se hočejo učiti v materinskem jeziku in drugo, da jim oblasti te pravice ne priznavajo in s tem teptajo osnovne zakone civiliziranega življenja.

Nujna dolžnost oblasti je da ustanovi v naših krajih tako šolo, kakršno morajo sedaj naši otroci obiskovati samo v Gorici. Sele kadar bodo take šole obstale, pa jih nihče ne bo maral posečati, šele tedaj bodo lahko rekli, da jih ljudstvo ne mora.

Vsekakor se čudimo nesramnosti, ki jo kažejo pri tem vprašanju videmško šolsko skrbištvo in njegovi sodelavci. Ti ljudje podrejajo šolo, ki je namenjena vzgoji in bratstvu med narodi, samo raznarodovalnim metodam in fašistični vzgoji.

Iz Ažle so nam pisal telo pismo, ki ga je celo publikano, zak, de boju vjedel usi, de mi smo se zauzel za cestanje zavuj tegá, de ta velika part judi si želijo, de bi se na kamune buj pravično razdelijo, djelo ne pa na tajen način ku se je dejalo do sadá. Pismo je podpisano od 23 judi usi iz Špetarskega kamuna.

»ZLJU nas je arzvesello brati na »Matajur« tistu rječ, ki prav od naših cestanj. Nabedan nje imu korajše povjetat takuo odkritu resnicu, ku sta ju vi povjedal. Rjes je an usi tuo vam lahko potardijo, de cestar, ki donas stroj naše poti je paršo do tistega djela u cajtu, kar je biu konšejter na kamune. Ze u tistim cajtu so judi hodarnjal an se uprašal kaj djelaju pohlašarji, ki so bli votan za naši interesi njesu bli branjeni, zak prú je bló, de bi se ova dva cestanja uzel an jih zbralomed judi, ki majota parvi pravici mijet tist prastor; tisti su invalidi od uojske, ki par nas jih je pono. Tega pa njesu napravil an še tistega, ki su uzel je tajšen človek, de po lecu na bi smu tam bit. Rjes je, de kar je začeu cestar djelat nje blu vič kamunski konšejter zak je dau dimišioni, ma kar se je razpravljalo na konšetu kajtjere bi se muorlo uzet je biu on tud dan membro, ki de je biu pravičen človek je imu dužnost povjedat ime za tako djelo dat tistim možem, ki so suojo kri dal na uojski an ki sadá muorejo u štanto živjet, zak njesu vič dobrí za težka djela an penžion, ki jim daržava daje je majhna, ki od nje morejo se le malo pomati. Petlje zaki bi muorlo bit samo adan cestar če prej so nimar bli dua. Kaj čejo na kamune šparat pru s tjem, de bi se muorlo za parvo skarbjet? Cjeste muo-

KAKO CUDNO JE DANES NA SVETU, CE ODREŽEM JAZ OVNU NEKAJ PRI ZADNJEM KONCU, BO POSTAL KOSTRUN; ONILE TAM SI JE PA SAM ODREZAL ZADNJI KONEC IN JE POSTAL ZATO ZUPAN.

Nova pravila za plačevanje davkov

če ne bo podaljšan rok, bodo morali vsi davkoplačevalci po zakonu od 5. julija 1951 št. 573, prijaviti do 10. oktobra t. l. vse svoje dohodke, ki so jih imeli v letu 1950. Enako prijavo bo treba odsej napraviti vsako leto. Naši ljudje, ki že plačujejo visoke davke, se bodo gotovo vprašali, še kaj hoče od nas državna blagajna, saj še tega, kar so nam do sedaj naložili, ne moremo plačati. Minister Vanoni, ki je napravil načrt za prijavo naših letnih dohodkov je pokazal, da prav nič ne vede v kakšnih razmerah živi naše ljudstvo, kajti dohodki v naši deželi so zelo majhni. Zakaj moramo toj napraviti tako komplikirano prijavo, saj šteje njen formulat kar 16 strani in naše ljudstvo se kar ne spozna iz njega. Pravijo, da bodo s tem prihranili čas našim ljudem, ker je moral do sedaj vsak davkoplačevalci hoditi neštetokrat na davčni urad prijavljati vsak davek poselj. Ljudje niso prav nič zadovoljni tega, ker dobro vedo kako bo na primer mogel napraviti točno prijavo svojih dohodkov mali kmet, ki posudele le njivico in travnik ali obrtnik, katerega dohodek

(Nadaljevanje na 4. strani.)

Nova metla na starem držaju

Gospod prefekt videmske pokrajine dr. Anton Celona je bil premeščen v Padovo. Na njegovo mesto v naši pokrajini je bil imenovan dr. Renato Mozzi, ki je prej služboval v Pescari.

Na kratko lahko rečemo o tej spremembah tole: Padovani bodo imeli preglavice s tistim prefektom, s katerim smo jih doslej imeli mi, pri nas pa bomo imeli preglavice s prefektom, ki se je prej skrbil brigal za potrebe prebivalcev pokrajine Pescara.

Ko je nekoč umrl rimski cesar, ki ga je sovražilo vse ljudstvo, so pokazali ljudje na njegovem pogrebu veliko veselje. Med množico pa se je nahajal nekdo, ki je v nasprotju s splošnim veseljem, jokal. Ko so ga vprašali, če je morda prijatelj pokojnega cesarja, je dejal: »Ne, ampak jočem zato, ker vem, kakšen je bil umrl cesar, ne vem pa še kakšen bo njegov naslednik.«

Mož je imel prav, ker novi cesar je bil še okrutnejši od svojega prednika.

Vsekakor želimo prefektu Celonu srečno pot in izrekamo dobrodošlico dr. Mozzi, prepričani, da se bo zelo brigal za položaj v katerem se nahaja naše ljudstvo in za njegove potrebe.... v besedah.

Slovenci in smo olikani.

Kdo so gledan u kolonjah naš otroci

Ku usako ljetu, je tud ljetos Pontificia Commissione di Assistenza organizirala kolonije za pejet otroke na dobré ajarje. Tudi od naših vasi je šlo puno otrok u tele kolonije an med telimi so bli tud trinajstljeta puoba Domenis Karlo an Simonič Ivan, ta parvi iz Brisiča drugi iz Gorenjega Barnasa. Oba puoba so ustavili karabinerji Špetra, zak sta utekljá k kolonije, ki jo je Pontificia organizala v Rigolatu u Karnji. Takuó ku smo cul praviti ta dva otroká, oni so utekljá zavuj tega, de u tistem kraju jim nješo dajal za dost jest an poverh temu, tisti, ki so jih mjele u rokah, so bli strupeni pruoti njim. Zavuj tistega otroc so se naveličal an adan dan sta se kupe posluhovila an ložljá glavo za utej, ki takuó sta tud nardila. Iz Rigolata do Vidma, puoba sta pot nardila par nogah. U

Vidme sta mjele srečo, de sta ušafala an kamjon, ki jih je parpeju do Cedada. Iz Cedada do Špetra sta jo nardila par nogah dokjer jih njeso karabinerji ustavil.

Ki pomeni tuole, de usako ljetu, ku pejejo otroké iz naših vasi u kolonije organizane od vičnih talijanskih organizacij, de naši otroci se usako ljetu kumrajo? More bit, je tuole, de naši otroci nješo obredne, deb prehovori zanjé, kar se jim hajajo tiste reči, ki usako ljetu al, ki uteči kajšan, al se kumrajo kar pišejo staršim damu, al pa pridejo bouni na njih hiše.

Starši beneških otrok lepo pomislita, pri dajeta vaše otroké u roke judi, ki malo skarbe zanje. Sa vidita se jim pobijejo, drugi krat se jim potopé, treči krat jim utečejo al pa pridijo bouni damu.

REZIJA

RAVENCA. — V nedeljo, dne 23. septembra so po vsej rezijanski dolini peli zvonovi. Oznanjali so prihod gospoda Antona Pagnutti, ki je bil imenovan za župnika v Ravencu. Vsa vas je imela ta dan posebno svečano lice; novi župnik je našel Ravenco vencih in slavolokih z napisom »Naj živi gospod Anton Pagnutti«. Rezjani so namreč zelo navezani na cerkev in na svoje duhovnike, saj so to tudi pokazali meseca julija t. l. koliko so si prizadevali, da bi ostal še nadalje njihov dušni pastor gospod Fiorello.

Pri sprejetju novega župnika so bili prisotni poleg velikega štivila ljudi iz Ravence, Njive, Sv. Jurija in Liškjacu tudi vse občinske oblasti z županom na čelu. Vsi so veseli prihoda gospoda Antona Pagnutti in so prepričani, da jim bo res pravi duhovni oče, kakršnega želi Rezjija.

Liškjacu. — Nihče ne bi verjal, da je naša vas brez električne luči, ker leži prav blizu velikega vodnega vrečka. In vendar pri nas je tako, kajti prav naš vrelec je izkoriščan že nad trideset let od »Società Friulana di Elettricità-SFE« za električno centralo v Reziji.

Dostikrat smo zaprosili na občinsko upravo, da bi ta poskrbela za napeljavo luči v našo vas, ker to je že prava sramota, da smo brez luči, ko imamo pa za to vse potrebne pogoje. Naše prošnje niso bile nikoli upoštevane, nazadnje pa so nam predlagali, da lahko rešimo to vprašanje samo če si jo napeljemo satni na lastne stroške, kar bi pomenilo več milijonske stroške. Mi tega seveda ne moremo izvesti, ker nimamo sredstev in živimo v zelo kritičnih gospodarskih razmerah in zato bi morale oblasti poskrbti za napeljavo luči v našo vas.

GORJANI

FLAJPAN in BREG. — Zej dan mješan nazad naše žene su muorle storti nimal rivoluciona zujta, ke za daržati ore komun ljudi od gorjani, su kalkolali nam lošti ne tase maso velike za naš harba. Zornal je potem ke nu se stampajo po Italiji su parnesli noticijo ke nismo mjeled jedan motiv za pošlati nazad kartele, zavoj teá, ke tasacion na e od dan injar frank po glave. Tuo to ni rjes. Zavoj teá ke tasacion ne ba poumo boe huda. Ma mi smo storili dimostraciju Žatuo, ke nećemo stati več du komun od Gorjani. Še Furlani noču amjeti ambicijon ke uživi njih komun star od deset nu več sekolje, ke nu se plačajta sami souse tuo ke to koventá. O nam klijejo ščavi, ma zatuo nje no njemajo kalkolati ke bodemo du tele svjet za plečati njih komoditade.

BRDO

Se za ljetos so učnele škole ta na neštersko dolino, ti ke te bo simpri. Mamo kuj novitá ke ore u Podbrdu nu ce biti ljetos dva maestre. Te bo bizunu zujta ke otroké du ta uas su poumo njih. Maše Sedliščen su tjeri rado amjet nu ško- lo brez ke nu mejta otroké za iti ce u Brdo. Zavuj teá ke pot nae rat douga nuda za storte, kodur ke piha vjeter du zimu.

Škole so use ložene ti ke so be lani du klije privane ali du mlekarne. Prožeti za narediti ne nove škole du usako uas su storjeni kuj ke nu sej čakajo financa- menti za morjeti učnele djelo. Sindik e be mjeu se poumo interesat za pošlate naprej tele reči.

TARČENT

Du Tarčent su učneli djalati oku škole, ker su be poumo ardo ložene, zavuj teá ke su djalali školo še du nu salu od kino. Su mjele itako bizunjo od te dje- lo, ma to ma rece šče, ke druge školu nu majo bizunju beti komodane ta na uasi od gore.

TAJPANA

BREZJE. — Smo se čakali, ki za sv. Miho naša laterija an koperativa nobodita finišane. Na žalost paj njesmo paršli do konča, zak ta venča part naših može so muorli tu ljetejeti po svjetu za morjeti sohorati kroh fameji. Mamo poumo šperanje, ki tu jesen kar no se bojo usi uarnili, no se ložiti kop usi naše može an no nardita še rešt. Ne smijemo maso zaulejči, čas on teče a bizunja koperative an laterije na je velika. Tej, ki smo nardili hišo tu tri mjesce, ve moremo tu mankuji časa narditi še to druhe. Bodimo zatuo usi dakordo, ta to je na tradicijon, ki tu Brezjah na nje maj mančala, an čemo priti na uarh usih oštakolje, ki no se nam morejo parkazati za morjeti te naš program vidati zarjes urešnicen.

IZ NAŠIH VASI

NEME

VIZONT. — To je nekej dan čas, ki no pohostama pohajajo po naši uasi dva fo- rešta an no uprašujejo dan bot ce mamno krauo za prodati, dan bot ce mamno seno, te drugi ce to je djaloucou, ki ne ćejeti na djelo tu Frančo. Vidimo ljepo prej kuj s temi judmi se zblížati, zak te se čulo praviči, ki no so dua, ki njih djelo to nje ne te za krave kupuvati, ne te za tu Frančo djalouce pošljati.

AHTEM

Naše ceste so zlo slabé, imamo samo dnehná cjestarja, ki to se vje sam o ne more narditi usegá djela, ki to bi se muorlo nardit za naše ceste. To je bizunja več cjestarju, de bi strojili kakor gre, zak' druhač jame se ne bo morlo pokrit. Kamun je malo cajta od tegá uzevu na djelo 12 djaloucou, de bojo komodali use ceste od kamuna. Začeli so z djelom tu Malini an so žež paršli do Ahtna, a tu to ne bo dosti pomahalo če, potem no ne ložeo cjestarje, ki no usaki dan napounita jame, ki na jih uoda nareja, an kunete čistejo. Dan sam, tej, ki smo prej jali o ne more narditi usegá teha djela, zatuo to bi tjebo beti bizunjo uzeti almanj še dva cjestarja fise.

FOJDA

RAŠČAH. — Na 8. setemberja ljetosnjega, gospa Obala Marija, rojena u Marsinu u Podbeneškim kamunu an sadu bivajoča u Raščahu par Fojdi, je do teklá njene 101 ljet starosti. Žena čepru takuo je stara, ima dobr spomin an je zdrava. Gosp Marij Obali, ki je najbuj stara od usih beneških Slavjenju, še dosti zdravih an srečnih ljet.

SV. PETER SLOVENOV

Teli študentje so napravili jesenske izpite na srednjih šolah:

Sprejeti u parvi razred srednje šuale: Bečija Pavel, Blazutič Lucijan, Kauzer Georgij, Cividin Dino, Krizetič Jožef, Deganc Aderij, Domenis Sergej, Jusič Arjan, Los Ladislav, Obala Hubert, Paludnjak Angel, Stracolin Marijan, Sturam Lucijan, Venturini Venuto, Krizmar Benilde, Domenis Dina, Melisa Rosalindina, Predan Mira, Bonini Fabio, Di Giusto Lucijan, Gerin Galliano, Nunin Gastone, Batičić Ernesta, Kjabaj Sara, Mašera Pavla.

Sprejeti u 2. razred srednje šuale:

Kocjančič Aldo, Kručil Ecij, Kručil Sergej, Skavnik Georgij, Cuodar Eligij, Brovedani Vilma, Dugar Marija, Kručil Lucijan, Dorboló Robert, Lesica Elena, Venuti Alojz.

Sprejeti u 3. razred srednje šuale:

Minizan Marija, Pagon Franc, Pelic Lovrenc, Birtič Robert, Kamunaro Pia, Dorboló Pio, Kvalica Ana.

Studentje, ki so napravili izpit srednje šuale (mala matura): Domenis Klavdij, Grmac Eligij, Ježek Aleksander, Vineis Darij, Schnaidter Ferrante, Maresia Vito, Klinjon Ana, Petričič Alojzija, Hudič (Cudicio) Dante, Trinko Guido.

DOL. BARNAS. — Pred par tjedni se je varnju damu iz Belgije naš vaščan Blazutič Feliks. A ku je te dni spet šou na djelo u tujino je zahledu, ku je biu že na bloku u Como, de mu je nejšen zamenju valižo. Nasrečni Blazutič je ostu takuo brez dokumentu, zak jih je imu u valiži an zatuo se je muorlo varnit damu. To rječ jo je denunciju na policijo an se vje, de u Belgijo na bo muogu iti dok na bo ušafu nazaj dokumente, ki jih je zgubu-

KUOSTA. — Veliko veseljé so mjele u družin našega vaščana Velesiča Jožefa, zak se jim je rodiu ljep an zdreu puobič.

U ta parvum tjudnu je umarla narstaj- reša žena naše vasi gospa Modrijan Tonina, ki je mjele 89 ljet. Ta ranca je bla- nimir brká an selé dobrá hišna gospodinja.

Parve dni setemberja se je objesu pred suojo hišo, zavoj velike mizerje, naš vaščan Markič Anton, ki je imeu okuole 56 ljet. Rajnek je pustil ženo an 7 otrok.

AŽLA. — Nje dugo cajta od tuod, de na pot od Klodiča do Skrutovega se je zgodila cjestna nasreča gospodu Pussi-

ni-ju Cezarju iz Pod Ažle. Pussini je za- letu s kamionom u korjero ki peje od Cedada do Kloča. Par ti nasreči je meu oku pedesat taužent lir škode.

Njeki dan je uoznik Zuferli Bruno iz naše vasi pejú glerjo iz Špijetra ž njegá uozam an ku je paršu u adnó hrivo se je parpregnuta za žlajfat njega uoz, par tem ga je mula cabnila na rauno u go- bac. Zuferli je biu pobran an hitro pejan u Cedajski špitau, maledihi so mu Šafal de ma od cabade skor odtagano ohuo an de višno mu ga bojo muorli odrjezt.

PODBONESEC

Malo krat se store čut naša vas. Kulku problemou je par nas za rešit usi vejo, videli smo pa, de use tuo kar smo prosil do donas nje blo nareto. Kaj dje- Iaju naši kamunski pohlaujci? A na ve- ju, de oni so bli kličeni na tisto mesto, de bi nardil judem kej vič dobrega, saj do donas njesu drugega nardil, ku tuo, de so se zbrali na kamun an tam se po- huarili, ku u oštariji. Par nas nje cajta za zgubit, problemu za rešit jih je puno; mamo velike vasi brez ceste an, ki ča- kajo, de bi se ankrat nardile. U Marsinu so jo začel djalat pred dugo cajta, a ko so jo nardil za dan kilometar, so pustili djelo, de še mi na vemo zaki. O tistim na komune se ne huori, čepru judje ni- mar poprašujejo, de na muorejo vič ta- kupo naprej.

Potrebno je, de se počlavari zganeju, zak ce buodo nimir doma jim nobedan ne bo paršu gor ponujat pomuoč. Pogled- mo na tiste kamune, ki maju take može, de se jim ne zdi škuoda zgubit mal cajta za iti na prefeturo prašat an se interešat za svoje vasi, kulku so jim dal. Tisti se njesu bal povjedat, de je kamun u buoštvo, zak u njih sarcu su čul de muorlo djalat interese judi. Naši može- u njih djele na kamun na smjejo poz- zabit, de Podbenešec je kraj čisto na kufine an zatuo je rjes sramota, de bi naš kamun biu pru ta zadnji tud z dje- li, ku na geografski karti.

ARBEC. — Tretjo nedeju setemberja smo u Arbeču mjele ljetni senjam. Ta dan na srčo smo mjele tud lepo uro an zatuo je paršu dosti judi od usih vasi. Popudne je bla tud procesja par cjerki Strela. Po končanim žugnu so se ju- dje zbrali po oštarijah an tam plii an se veselili pozno u nuoč. Mladi puobi bi rad rajali an zatuo so tud napravil u Zapotoku ljep prestor, a karabinjerji jim nje- su dal parmeša.

LANDAR je bla zazidana na velika sala od činema ki košta 11 miljonu lir s pomočjo rimskega governa.

Lepuo se vid, de kar gre governu za počitjančit našo mladino ima puno su- du, a pa kar gre za ceste nardit an se druge potrjebe beneškim vasem jih pa nima.

SOVODNJE

JERONISCE. — Pred kratkim cajtam smo zvjezdali, de so začel djalat nazaj to opušcene djelo. Usi vesta, de pred ta par- vimi votacionmi so bli začel djalat cje- sto, ki je bla mijela pejat tu vič vasi na- šega kamuna. Matajurčani an Starmičani so vičkrat nardil prošnjo za mjet tole cesto an čast Bohu de jim je bla usli- Šana ta zadnja prošnja. Judje od vasi če tiste, ki jim bo paršla cesta, so zlo veseli, a žalostno je pa, de djaluci, ki na- nji djalajo se na Šafajo dobro zavoj te- ga, de plače so zlo majhane, de z njimi še sami djaluci na muorejo živjet; kje so pa družine?

Nje dugo cajta od tuod, de videmski žornalni so pisal an hualil rimskega governa, de nam je paršu na pomuoč za na- še potrjebe an za udušit dižokupacijon, ki je zlo velik po naših vaseh. A tuolega njesmo videl napisano na njim, de kaj- Šne majhane plaće dajejo našim djalu- cam an ki smo sigurni, de ankodar ne šfrutavajo takuo djaluci, ku par nas. Zak, de bi se zgodilo par drugih krajih Italije tako šfrutavanje djaluci, bi nar- dil Šopero a par nas ne, ki ne smijemo tistega nardit.

DREKA

Zavuj slabih an u postrojenih cest na- Ših vaseh se je godila 9. setemberja huda nasreča med cesto, ki peje od Trinka do dreške mlekarence, prekupcu

žvine Škauniku Mariju an adnemu sudatu od fanterije iz Cedada. Škaunik, ku prekupac žvine je Šu z motorjem kupu- vat kravo u Dreko an med tisto potjo, ki smo že gor povjedal se je sreču z sou- datom ki tud on je biu na motorju an skupe sta se butelna. Škaunik je zlomlju- ta pravo rokó, ta za pestjo an parst ma- zinac. Sudat pa se zdi, de je tud on zlom- ū nogu an ima vič ran po telesu. Iz tega mesta, ki so se butelni, nasrečni so bili pejani z autom od Tomažetiča iz Klodiča u špitau. Sudata so pa pejal u sudaški špitau u Videm, Škaunika pa u Cedajski špitau.

GRMEK

U petak 7 setembarja se je rodila či- čica Kjabaju Bepulnu iz naše vasi. Maj- hani čičič želimo puno zdraua an sre- če.

SV. MARTIN. — U nedejo 16. setem- berja je biu na Sv. Martinu praznik. Use je bluo lepo, nje manjko dobreča vina an domaćih pujoč. Juški ljudje pa so se čudili, de u kaščnem slabim stanu je cjerku Sv. Martina. Prvi bi bluo, de tist može, ki maju kaj besjede, bi kaj vič poskarbel za postrojiti to cjerku, ki po usej Slovjenčini je poznana.

HOSTNE. — Par cjerki na brjehu Sv. Matija je biu u nedejo 23. setembarja velik praznik. An za te praznik so peternelški puobje nardil ples. Usi sejmarji, ki so bli par Sv. Matiju so zvečer par- šli plesat h Peternelju an veselo končuli ta parvi jesenski praznik.

KANALAC. — U četartak 13. setem- berja smo imel noviče u naši vasi. Oženila se je 24 ljetna Kanalac Dela iz Kanalca, ki je poročila Loščaka Antonu iz Sovodenj. Mlademu paru želimo puno sreče an dugega življenja.

KLODIC. — Ku smo že u našim »Ma- tajurjkur pisal od dimostracijom an pro- tešte od žen garmiškega kamuna zavoj, ki je bla videmski prefetura pošjača proč u druh kamun sekretarja Maršeu Ren- ca, so potle nardil pa praznik, kar je par- šu nazaj iz podbeneškega kamuna. Saj je že znano, de kar je Šu iz našega kamuna Maršeu, je Šla pruot temu proteščatav na videmsko prefeturo na delegacijon od mož an žen za prošit, de naj pustjo Še napri tistega sekretarja. Na prefeturi so povjedal, de mi smo Slovjenčan an čjemo, de par nas bo meu kruh slovjenški sekretar. Gospod podprefekt, je uslišu pro- šnjo od delegacijon našega kamuna, an za tuo nardit nje hledu na leč, ki ga je daju Ministero u Rime. Kar je paršu nazaj Maršeu, so ble pošjane pisma ženjan po usih vaseh, de za tist dan za sedmo uro zvijer, naj pridiš use u Klodič pit, plesat an praznovat za kar so udobile. U velikim šopu so hodile okuol Klodiča an pjele, ku de bi bla procesja Sv. Matija. An usak pametan človek ku je videu, de nje tiste, ki so uekale an pile je jau: de majo douge lase an kratek um.

ŠT. LENART

U te zadnjim konseju našega kamuna se je huorilo gor mez vič reči an po do- sti huorenju je paršu napri tud problem za postrojiti naše ceste, ki so zlo potrje- be. Naš kamun je zadužen an za tuo so njekšni konsejerji jal, de cesta more bit lahko postrojena od te dižokupanij judi, ki jih je puno par nas, an ki naj bi muorli tuo djelo nardit zastonj.

Po dostim kumranju od judi, bo cajt, de se je huorilo tud na kamunskim kon- seju o potrjebi za postrojiti cesto naših dolin, a zmotil so se če mislio, de tiste poti se bojo strojile na ratingo dižokup- anij djalucu. Zak ce so dižokupani ima- jo potrjebo takega djela, de si zaslubejo kruh zase an za njih družine; ne pa ta- kiga djela, ki na da kruha zak usi vesta de na obeden življa od svetega duha. Ce je zadužen naš kamun bi nam meu prit napomuoč pa Rim, sa smo mu dal takaj dajil že, de njeo urjedne ne naše vasi tkaj ne ceste ki pejajo po njih.

IL NOSTRO POPOLO

Il magno organo della stampa italiana ebbe una volta la bontà di interessarsi delle questioni degli sloveni veneti e con una serietà che solo lui poteva permettersi scrisse che le genti della Benecija parlano una forma dialettale che non ha niente di comune con lo sloveno della retrostante alta valle dell'Isonzo e soltanto fonetica, cioè senza traduzione scritta.

E' il solito luogo comune di una idioita propaganda tendente a dimostrare che noi siamo italiani e che solo in virtù di una pura combinazione parliamo una lingua di un altro popolo senza logicamente nulla avere in comune con esso, né usi, né costumi, né tradizioni o origini.

A smentire queste intelligentissime affermazioni che onorano la stampa italiana in generale ed il «Corriere della Sera» in particolare, la rivista «Ce Fastu?» della Società Filologica Friulana, cioè degli studiosi e non dei politici, scriveva nel suo numero di dicembre 1947:

«La conoscenza della poesia popolare degli sloveni friulani può servire assai spesso a chiarire le correnti culturali sviluppatesi tra Italia e Balcani, fra Europa Settentrionale e Meridionale, fra popoli Latini Slavi e Germanici; tuttavia essa è stata finora scarsamente studiata, specialmente in Italia» e conclude:

«Siamo lieti infine di segnalare, a chiusa delle nostre righe, che uno studioso della val Natisone ha raccolto una messe di canti di questa zona, circa duecento poesie, che speriamo possano presto venir pubblicate portando un definitivo contributo alla conoscenza dell'argomento. In attesa della raccolta completa... diamo qui alcuni canti lirici sloveni raccolti sempre nelle valli del Natisone e che ci sono stati inviati dallo stesso studioso che desidera mantenere l'anonimato e che anche noi riportiamo a parte.

Dobbiamo rilevare che dopo tanto tempo, quasi quattro anni questa raccolta non è stata pubblicata. Evidentemente

ragioni di indole politica hanno impedito che si dia un crisma letterario alla lotta degli sloveni Veneti per il riconoscimento dei loro diritti, così come dobbiamo notare con rincrescimento il fatto che uno studioso della letteratura beneciana per amor di quieto vivere si sia voluto trincerare dietro l'anonimo.

Tanto sereno è il cielo d'Italia!

Nonostante questo anche la Benecija ha i suoi scrittori e poeti di cui alcuni

scrissero nella lingua letteraria slovena ed altri lo fecero anche nel locale dialetto.

Non sono questi ultimi degli uomini eccesi poiché non si può umanamente pretendere che senza avere mai frequentato una scuola slovena si possa pontificare in tale lingua, però rivelano sempre un'anima profonda e sensibile. Nei prossimi numeri cercheremo di tracciare brevi ritratti di questi uomini così come di quelli che, portati dagli eventi in altre regioni, scrissero in italiano od in latino restando però sempre figli della nostra terra.

KAJ DRUGI PIŠEJO

MERCOLEDÌ 5, quando De Gasperi giunse alla stazione di Termini per partire alla volta di Cherbourg, ebbe un attimo di smarrimento. Non si trattava di un'improvvisa commozione per il viaggio in America, ma di sorpresa per il modo con cui era stata addobbata la pensilina di partenza. Fra i tricolori spicavano numerose bandiere pontificie bianche e gialle.

Iz »L'EUROPEO« 308 - 16. sept. 1951.

In un ministero può mancar senza danno una biblioteca o un ufficio statistico, purché non manchi lo scalone di rappresentanza o i peristili romanzamente marmorei, e può bastare un grande salone affrescato, con in fondo una monumentale scrivania di legno prezioso, per trasformare in ministro un qualsiasi ridicolo pagliaccio che vi si assida dentro. Vuota e goffa fastosità burocratica, pacchiana eredità del fascismo, da cui, con tutta la nostra miseria, non siamo ancora riusciti a guarire.

Iz »IL PONTE« avgusta 1951.

Dopo il breve letargo estivo che, per i più, non ha voluto dire riposo o villeggiatura, ma solo rallentamento e rilasciamento della solita vita, sotto il morso della calura d'agosto, il cittadino italiano

non si guarda attorno e, per certe ventate fresche che l'investono agli incroci delle strade, sente che si avvicina l'autunno. Il suo pensiero non va alle romantiche foglie morte che fra poco gli cadranno ai piedi, né ai tramonti che in questa stagione incendiano addirittura il cielo, ma è portato a meditare sulle incognite cui va incontro, sui guai che lo aspettano.

Sui giornali spiccano i grossi titoli delle migliorie agli statali.

La massaia ha trovato, in compenso, tutti i generi in aumento ai mercati: la carne inaffordabile, la frutta proibitiva.

Mentre si annunziano per fine d'anno i nuovi aumenti degli affitti, nei grandi centri del Nord si stende l'ombra dei licenziamenti dei grandi complessi industriali: ieri la Reggiane, oggi la Breda e la Savigliano di Torino, domani la SIAL-MARCHETTI e la NEBIOLO.

Non mancano, però, le distrazioni. C'è il gran clamore intorno al viaggio del presidente De Gasperi a Ottawa e a Washington:

Transatlantici di lusso, quadrimotori, treni speciali, grosse cilindrate, schiene curve negli inchini, emozione degli inviati speciali. Montagna che partorisce il topo? Staremo a vedere. Certo milioni e milioni di lire di spese, che potrebbero lenire le pene della povera gente e poche speranze che si pensi a loro, mentre si pronunciano le parole di riambo, difesa, aggressione e così poche quelle di pace, giustizia e lavoro.

Iz »Risorgimento Socialista« dne 8. settembre 1951.

I mali di cui soffre il paese sono noti a tutti e non si risolvono denunciandoli: esuberanza di popolazione, disoccupazione, vaste zone di scarsa produttività a sud, aziende artificialmente produttive al nord, mancanza di abitazioni cui fa riscontro il moltiplicarsi delle chiese e dei conventi, carenza di locali scolastici con conseguente aumento dell'analfabetismo, che non si correge a parole, assicurazioni che non assicurano nulla, sistema fiscale che con le imposte dirette colpisce là dove meno dovrebbe e con le tasse dirette consente scandalose evasioni, burocrazia insieme pleonistica e insufficiente, magistratura la cui indipendenza, insidiata in vari modi, è messa continuamente in forse dalla possibilità di trasferimento del pubblico Ministero, un Parlamento di cui un'agguerrita opposi-

«Il Gazzettino» e la Slavia italiana

Di nemici è logico che un giornale come «Matajur» debba averne perché non si può difendere gli interessi di sessanta mila persone senza urtare i privilegi di altri che preferirebbero che la montagna restasse quieta, per poter continuare a sfruttarla. Comunque non tutti i nemici sono uguali, certi meritano rispetto poiché hanno loro posizioni, giuste od ingiuste che siano, e le difendono apertamente, ma altri meritano solo disprezzo poiché sono come bandierole al vento, si voltano a seconda dell'aria che tira.

E tra questi troviamo «Il Gazzettino».

Nel 1945-46 allorché c'era l'aria della disfatta e quindi sotto il peso della gloriosa sconfitta dell'otto settembre si respirava aria di democrazia e si lasciava perdere la tronfia gloria di Roma, le valli del Friuli Orientale erano chiamate «SLAVIA ITALIANA». Se lo ricorda «il Gazzettino» o dobbiamo rammentarglielo pubblicando il ritaglio del suo giornale?

Da allora però molta acqua è passata sotto il ponte... del Diavolo a Cividale e non si parla più di Slavia Italiana ma solo di Valli del Natisone. Ci si vergogna di scrivere questo termine, oppure, molto più probabilmente, si ritiene opportuno non metterlo su carta dato che il partito che attualmente ci governa preferisce ignorare che popolazioni slovene vivono in Italia in condizioni di estremo disagio economico.

E noi, quando siamo nati, abbiamo ben enunciato il nostro programma, che era quello di difendere gli interessi economici, sociali e culturali della nostra gente, ma con ciò questo onestissimo giornale ha pubblicato la falsa e tendenziosa notizia che probabilmente l'Autorità ci avrebbe soppresso, dato il nostro contenuto antitaliano.

Dove poi lo abbia trovato, solo questo intelligentissimo giornale lo sa. Nel nostro foglio sicuramente no.

Ed ora torna alla carica accusandoci di sputare veleno contro l'ONAIR (Opera Nazionale Assistenza all'Italia Redenta) che ha iniziato la sua attività nella nostra zona dopo ben 85 anni dacché queste terre erano passate all'Italia. Probabilmente solo perché era necessario intensificare quel processo di nazionalizzazione che si sta svolgendo da ormai troppo tempo.

Il veleno è in lui

Noi naturalmente siamo ben felici che finalmente ci si sia accorti che i nostri ragazzi hanno diritto anche essi ad un po' di assistenza, e diciamo «meglio tardi che mai», non dimenticando che quello che si fa ora poteva essere fatto molti decenni addietro così come si trovavano i soldi per farlo a Roma ed a Milano. Solo ci dispiace che questo sia fatto esclusivamente per scopi politici e non per venire incontro alla nostra gente.

Così come ci dispiace che in questi anni si parla solo nella lingua italiana poiché invece i bambini avrebbero diritto di parlare anche nella lingua materna. Ma solo ci dispiace, non ci rende velenosi, poiché sappiamo che l'ONAIR può cercare di cambiare lingua in questa zona ma per cambiare l'anima della nostra gente ci vorrebbe che il centro di trasfusione dell'Ospedale di Udine cambiasse a questi bambini anche tutto il sangue.

Se crede poi «il Gazzettino» che noi svolgiamo propaganda antitaliana solo perché non eleviamo al cielo quotidiana salmi di gloria per De Gasperi e i suoi compagni si ricordi che abbiamo veramente cercato a suo tempo di procurarci un turibolo e dell'incenso ma non ne abbiamo trovato in commercio. E ci hanno detto che ne hanno fatto incetta i redattori appunto di questo giornale.

Dato che prima abbiamo nominato il paese di Njivica della Terska Dolina, ricordiamo che i nomi dei paesi della Benecija hanno tutti un significato che in taluni casi è stato rispettato nella traduzione in italiano mentre in altri casi no, come è avvenuto appunto nella Benecija Occidentale.

Nella stessa Terska Dolina abbiamo Njivica che vuol dire piccolo campo, che in italiano è stata chiamata Vedronza, Brdo che vuol dire colle (appunto si trova su una collinetta) è stata ribattezzata Lusevera, Završ (che vuol dire dietro la cima) è stata ribattezzata Villanova, Podbrdo che vuol dire sotto il colle fu chiamata Cesarii, Breg, che vuol dire monte o costa (ed il paese è messo su una costa del monte) fu ribattezzata in Pers. In questo caso un significato nel nome c'è poiché il paese è proprio perso tra le montagne, isolato dal mondo mentre per Završ (Villanova) si può osservare che l'origine del nome è storica. Infatti una volta le borgate si chiamavano Ville, Sotto Tarcento si trovavano già numerose Ville allorché si aggiunse ad esse una nuova che perciò fu chiamata Villanova per distinguere dalle vecchie.

Canti lirici popolari

Kiklijco prodala bom
za sladko vince dala bom
ne grem damū
ne grem damū
ker vince v glaz'cu
je prū sladkuō
Se srajčico prodala bom
za sladko vince dala bom
Ne grem damū
itd.

Prekleta ljubezan
kaišnò munč imā
uon z glave jo spravim,
pa ne uon z srca.

Kaj b' ne pjela
an vesela b' ne bla
vesel'ga srca,
kjer sem vidla mojga?

La gonna venderò
per il dolce vino la darò
Non vado a casa
non vado a casa
perchè il vino nel bicchiere
è proprio dolce
Anche la camicia venderò
per il dolce vino la darò
Non vado a casa
ecc.

Maledetto l'amore
che forza che ha:
lo caccio dalla testa
ma non dal cuore.

Perchè non dovrei cantare
ed essere allegra,
col cuore in festa
perchè ho visto il mio (fidanzato)?

Originale e traduzione italiana tratti dalla rivista «Ce fastu?»

La nostra lingua

Ancora sulla lettura

Speriamo non dispiacerà ai nostri lettori se anche in questo numero richiamiamo la loro attenzione sulle regole di lettura della lingua slovena che differiscono da quelle della lingua italiana.

Ci rifacciamo appunto a queste regole perché è necessario che quei friulani, che desiderano conoscere la nostra lingua si rendano bene conto che in sloveno certe lettere hanno un suono diverso da quello che hanno nelle parole italiane.

Quindi la C si pronuncia sempre come la Z italiana. Molti friulani sanno che nelle nostre montagne le pecore si chiamano OUZE ma non si rendono conto che questo nome si scrive OUCE.

Per il suono italiano C in sloveno si usa la lettera Č e così abbiamo che la parola čas che significa tempo si legge c(i)as; la parola čelo che significa fronte si pronuncia celo; la parola človek che significa uomo si pronuncia c(i)lovek.

Nella lingua slovena abbiamo poi la vocale ġj che si legge come la i italiana

ad eccezione dei casi in cui è preceduta da l oppure n (lj - nj), che in tal caso assumono un suono simile all'italiano di gl - gn. Così il paese di Vedronza nella Terska Dolina (Val Torre) si scrive Njivica ma si legge Gniviza (poiché anche la c si legge come se fosse z).

La ř, di cui non abbiamo parlato nell'ultima volta, si legge come in italiano ma si deve considerare che sia preceduta

e la parola čakati che significa attendere si pronuncia c(i)akati.

La G è sempre gutturale, dura e quindi la parola argilla in sloveno si scrive ġina e si pronuncerà ghina e la parola collera si scriverà ġnev e si pronuncerà ġnev.

La h è sempre aspirata.

Mentre la s ha un suono sibilante, la š equivale alla combinazione italiana sc e così scuola si scriverà šola ma si pronuncerà sc(i)ola ed il cesto si scriverà koš ma si pronuncerà kosa.

Così anche la z si pronuncia come la s italiana. Sano si scriverà zdrav ma si pronuncerà sdrav e capra si scriverà koža ma si leggerà kosa.

La ž invece manterrà il suono quasi simile a quello che ha nella lingua italiana ma affine a quello della j francese. Ad ogni modo rana si scriverà žaba e si leggerà zaba.

Nella lingua slovena abbiamo poi la vocale ġj che si legge come la i italiana

da una impercettibile, breve ē. Così Trieste si scriverà Trst ma si leggerà T(e)rst, duro si scriverà trd ma si leggerà t(e)rd e colle si scriverà brdo ma si leggerà b(e)rd.

Questi sono i principi che bisogna tenere assolutamente presenti in particolare ed in generale tutto ciò che è stato illustrato nel precedente numero in maniera più diffusa.

BRDO

Z A N A Š E D E L O

Skranjava sadja

Potapljevost frišnega sadja skranjene po kljetjeh lahko združata za 25%, če ložete v sadjsko kljet nekaj le-senga uohja. Par provanju se je spoznalo, da uohje obvaruje skranjeno sadje tud pred sadjsko boleznoj ki ji pravmo utegne an, de ob tistem caju darži u kljeti tak ajar, de sadje, ki je notar se na dotakne zatohost, tuo je tist čudan duh po zapartosti. Za 90 kuintalu jabuk je za dost an kilo lesenega uohja.

Djelo par sadiskem dreju

Otuber je mjesac, ki verčpart je sadje že pobrano. Par pobjeranju sadja na smijemo skrbjet samuo za zdravo, ampā muoramo skrbjet tud za čarivo an hnjilo sadje.

U naših krajuh je dost širjena bolje-

Nova pravila za plačevanje davkov

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Prijeve so oproščeni slediči:

1) Tisti posestniki, ki imajo samo zemljiski in agrarni dohodek, a ta ni večji od 240.000 lir. Pri tem pridejo v poštov seveda le veliki kmetje, kakršnih pa pri nas v slovenski Benečiji ni.

2) Posestniki, ki imajo samo hišni dohodek, ki je nižji od 150 lir.

3) Osebe, ki imajo dohodek samo od dela (delavci, zasebni uradniki itd.) v kolikor ti dohodki ne presegajo 600.000 lir. Javni nameščenci (državni in pol-državni) so oproščeni prijeve pa četudi presegajo njihovi dohodki 600.000 lir.

4) Osebe, ki imajo samo obrtni dohodek, a ti ne presegajo 240.000 lir. Prijevo morajo napraviti le v slučaju, če imajo mešane dohodek in njihova skupna vso-ta prekaša 240.000 lir. Prav tako je treba prijaviti vsak dohodek iz kategorije A (iz posojil).

Ker letos v nekaterih krajuh že pobirajo dohodninski davek provizorično na podlagi dohodkov iz prejšnjih let, je treba da letos napravijo prijevo vsi davkopalcevalci z obrtnim dohodom, tudi, če je ta nižji od 240.000 lir. V primeru, da je skupen dohodek obdavčenca nižji od 240.000 mu bodo morali seveda povr-niti vse že vplačane zneske.

Nova ordedba pravi tudi, da se od skupnega dohodka za določitev dopolnilnega (complementare) davka poleg zneska 240.000 lir odbiče še po 50.000 lir za ženo in za vsakega otroka.

Prijava dohodkov je obvezna, kdo jih ne bi prijavil pa je za to zavezani, zapa-de globi. Stroga kazan zadene tudi tista-ga, ki ne bi točno prijavil svojih dohodkov. Kdo ne bi slučajno prejel tiskovine za prijevo naj se torej pravočasno zanima na pristojnem davčnem uradu, kjer jo dobri brezplačno.

zen, ki se ji prav hnjiloba od sadu, al pa se ji prav tud monolija. Kar listje odpade proč, tekrat muorata use sadje, ki je še ostalo na dreju, pobarat an začat al pa hlobok u zemjo zakopat. Če tisto ne-zdravo sadje, ki se mu prav tud mumije, ga pustimo na dreju, bo infetou na pomlad cvetje, sadje an veje. Ta bolezen pa ne djela samuo hnjifo sadje, ampā na smijemo pozabit, de zavoj tiste se sušijo tud varhi an tud ejela dreuja.

Ce se bojo usi tisti, ki maju sadje usa-ke ljeto runal takuo, ki smo gor povjedal. ta bolezen bi se lahko uničala al če ne drugega zmajšaja.

Dost vodē ponuca naša žvina

Osak dobro vje, de obedna živa rječ na muore živjet brez vodé. Voda pa nje potrebna samuo za jo pit, ampā jo muoramo mjet tud za kuhat, prat an takuo naprej; nardil so ratingo, de usak ponuca usak dan oku 80 do 100 litru vodé. Tud žvina ima potrebo dost vode za pit an če ji ta manjka na muo-remo od nje čakat velikih dobrut.

Donás bomo povjedal našim kumetam dost vode ima potrebo na dan usaka odrasčena žvina, par tistem je u ratingi tud tista vodá, ki se ponuca za očedit hleju.

	Na dan lit.	Ljetno m-
Konj	50–60	18–22
Krava, ki je samuo senuo	60–80	22–29
Krava, ki je pou-sena, pou travje	30–50	11–18
Ouca	3–5	1–2
Prasé	20–25	7–9

Žvina, ki je samuo travo, tuo je polje-te, ponuca za pou manj vode.

Prav gotovo redko-kateri beneški Slove-nec, ki danes prebi-ra slovensko knjigo, ve, da praznjuje slo-vensko slovstvo letos zelo pomemben jubilej, namreč 400 letni-co, odkar je bila na-tisnjena prva knjiga v slovenskem jeziku. Bil je to Trubarjev Katekizem in Abe-cednik, natiskan leta 1551.

Do tega leta Slo-venci nismo imeli ti-skane knjige, ker srednji vek ni po-zašnati tiska v današnjem modernem poj-movanju. V tistih časih ni bilo še premak-ljivih črk, da bi mogli tiskati knjige kot danes, obstajale so ta-kozvane skladalnice, to je, da so list po-lagali na list ali pa so črke urezovali v les in to potem odtisnili, kar je bilo seveda zelo zamudno in ne-praktično. Okoli leta 1450, ko je nastopil preobrat, pa je Ne-mec Gutenberg izumil tisk s premakljivi-mi vlitimi črkami. S to iznajdbo se je pričela seveda za vso evropsko kulturo nova doba, ker so se začele tiskati prave knjige in se tako širile med vse evropske narode. Ljudstvo se je začelo izobra-ževati in zato je vsak narod hrepel po njigah, ki bi bile tiskane v njegovem je-ziku. Slovenci, ki so bili že od nekdaj ljubitelji kulture, so se jako zanimali za tiskane knjige in tako vidimo, da je pri-

PRIMOŽ TRUBAR

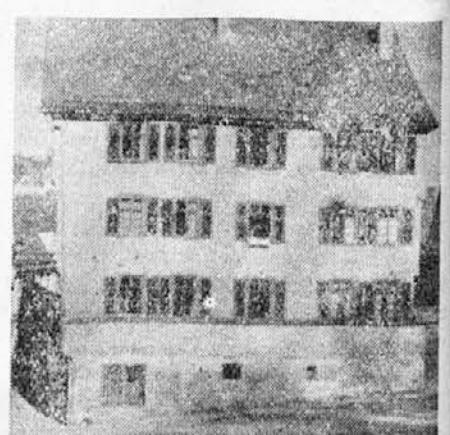
bližno 100 let po iznajdbi tiska prišlo do tiskanja prve slovenske knjige, ki jo je spisal Primož Trubar. Ker je ta mož za naše slovstvo toliko pomemben, ker je naš prvi pisatelj po časovnem redu, je prav, da se ga že zaradi izrednega jubileja spominjam tudi mi, beneški Slo-venci.

Primož Trubar se je rodil leta 1508 na Rašici pri Turjaku na Dolenjskem. So-lal se je tudi na Reki in v Trstu in bil duhovnik v raznih krajih. Nazadnje je

bil stolni kanonik v Ljubljani. Tisti čas so širili z Nemškega tudi po Sloveniji novo vero Martina Lutra, katere se je oprijel tudi Primož Trubar. Postal je evangeljski ali protestantski duhovnik in je moral bežati v Nemčijo, ker so pripadnike nove vere pri nas preganjali. Tam je začel svoje pisateljsko delo. Nova vera je zahtevala, naj verniki sami bero sveto pismo in služba božja raj se opravija v materinem jeziku. Zato so duhovniki morali pisati verske knjige in so tako ustvarili začetke naše književnosti. Prva knjiga je pripredil Trubar in jo dal na-tisniti leta 1551 v Tübingenu. To je bil Katekizem. Takoj za njim je izdal tudi Acerednik, saj so se morali ljudje naučiti tudi brati, ker je bilo šol takrat zelo malo. Trubar je pripredil okoli 21 manjših in večih del povečini iz nemščine. Največje njegovo delo je prevod »No-ve zaveže sv. pisma«, ki je bil dolgo časa osnova vsem poznejšim prevodom, tu-di katoliškim.

Trubar je pisal zelo preprosto, v do-lenskem narečju, ki je prav zaradi Trubarjevega in Dalmatinovega dela postal temelj našemu knjižnemu jeziku. Prvi knjigi je napisal z nemškimi, gotskimi črkami, pozneje pa je risal z našimi, latinskimi.

V svoje knjige je napisal mnogo nemških in slovenskih predgovorov, ki so dragoceni za poznavanje njegovega živ-jenja in dela ter za zgodovino tistih let.

TISKARNA V TUEBINGENU, KJER SE JE TISKALA PRVA SLOVENSKA KNJIGA.

Zelo se je Trubar trudil, da je ustvaril za-četke naše književnosti. Zato so njegovo delo nadaljevali mnogi drugi njegovi so-dobniki in pomočniki. Umrl je 29. junija, leta 1586 v Derendingenu pri Tübingu v Nemčiji. Na njegovem nagrobnom spo-meniku so vklesane tele besede: »Vir tumulo hoc sanctus de Slava est gente sepultus. Slovenski prevod se glasi: »Mož v tem grobu leži, mož svet iz slo-venskega rodu.«

Odgorni urednik: TEDOLDI VOJMR
Tiskala: Tiskarna Lucchesi - Gorica
Z dovoljenjem videmskega sodišča št. 4

GOSPODARSTVO

Komisija, ki bo odločila o delitvi živine

U Vidme so ustanovil komisijo, ki bo nimar stala par Camera di Commercio an buo odločala kakuo se buo delilo krave po naših vaseh. Krave bo dala država tistem majhanim kumetam, ki imajo se-nuo za redit krava, a sudu nilmajo, de bi kravo kupil. Sude za telo žvino bo država dobila od prodaje tistih konj, ki su jih pustil Kozaki tu par nas u cajtu uojske an ki so jih Amerikanci pustil in-spectoratu za kmetijstvo an ki jih je 140 milijonu. Usakmu kumetu, ki nima sudu za kumetu, ima pa štalo an senuo, nilmajo pa nobene krave; ta drugi jo bodo dobili tist, ki ma-

kup na doug, ki ga bo plačjal u cajtu petih ljet. Usako ljet bo muoru kumet dat tkaj sudu, kulkur bo adna petina kupa tiste krave. Država pa bo nimar še gospodar tiste krave doker je ne bo cjele plaču. Tuo pa kar bo krava dala (tele an mljeko) bo vse od kumeta. Tih pet ljet bo muoru kumet nimir plačju-vat siguranjon za kravo an tuo zatuo, de če se krava ponašreč, ne buo država nič zbuliba.

Krave bojo dal po telim ordinu: ta parvi bodo dobil kravo tisti kumeti, ki maju štalo an senuo, nilmajo pa nobene krave; ta drugi jo bodo dobili tist, ki ma-

jo samo adno kravo an njih štala je dost velika za redit dve kravi; ta treći pa tist, ki maju samo dve krav a lahko redijo tri.

Tist kumet, ki bo dobil tako kravo je na bo smeu prodat, dok je ne bo plačju. Krave, ki jih bojo dajal so tiste sive, ki po taljansko jim pravjo »bruna alpinak« an ki bojo mjele usaj 8 litru mljeka na dan. Kup krav bo tak, ki buo na naših targih to je od 160 do 170 taužent lir za usako. Tako buo mogu plačjat kumet, ki buo kupu kravo, po 32 taužent na lje-to. Domando za mjet adno tako kravo morata napraut na kamunu, kjer že ma-jajo take štampane karte. Na tako kartu boste samo napisal vaše ime an jo bo-ste podpisal. Ta karta bo potle poslana od kamuna u Videm, na tisto komisijo, de vam bo dala adno kravo za redit.

MUŽKA PRAUCA

nka družina iz Mužca se po večerni-pripravlja, da bi molila rožni venec. Ze-

ochaja, je zaklicala za njim, da bo že videl, kako ga bo obiskal vrag, medtem,

ko bo on popival in se veseli v družbi prijateljev.

Žena preneha z molitvo in gre v hlev. Tam odveže koštruna in ga pelje v so-

bo. Položi ga v posteljo in ga zveže, da ne bi mogel ganiti. Nato ga odene ta-

vo, da sta se izpod očej videa samo njegov rogov. Ko se vrne mož in hoče

v posteljo, se hudo prestraši, ko vidí rogovje in zkeži, misleč da je v postelji hu-